

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті розглянуто підходи до оцінювання потенціалу підприємства легкої промисловості. Розроблено методику оцінки виробничого, науково-технічного та фінансового потенціалу з використанням методу бальних оцінок. Розглянуто її алгоритм на прикладі трикотажного підприємства.

The examined approaches to an estimation of potential of the enterprises of a light industry are considered in the article. The work out technique of an estimation of industrial, scientific and technical and financial potential, with use of a method of ball estimations is developed. Its algorithm on an example of the knitted enterprise is considered.

Ключові слова: потенціал підприємства, виробничий потенціал, науково-технічний потенціал, фінансовий потенціал, бальні оцінки показників.

Вступ

В умовах ринку, що характеризується нестабільністю розвитку підприємств, що обумовлено мінливістю попиту і пропозиції, цін на товари і фактори виробництва, змінами в конкурентному середовищі та іншими макро- і мікроекономічними факторами, однією з першочергових задач керівництва підприємства стає формування й оцінка поточних й перспективних можливостей підприємства, тобто, його потенціалу. Забезпечення стійкого розвитку промислових підприємств залежить від вибору ефективної стратегії використання й формування їхнього виробничого, науково-технічного та фінансового потенціалу. Більшість українських підприємств на сьогоднішній день знаходиться у кризовому стані, а особливо галузь легкої промисловості. Конкурентоздатність продукції вітчизняних промислових підприємств нижче багатьох західних через істотно більшу витрату економічних ресурсів на одиницю виробленої продукції, а також через структуру факторів виробництва, які не відповідають сучасним вимогам економічного розвитку.

Актуальність дослідження визначається тим, що прийняття обґрунтованих управлінських рішень потребує належної методики оцінки, яка має ґрунтуватися на чітко визначеній системі показників, що дозволять визначити, на якому рівні знаходиться підприємство та які його перспективи.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій з проблеми

Питання оцінки ефективності формування та використання потенціалу підприємства розглядали О.В. Градов, Ю.Ю. Донець, Е.В. Лапін, Л.А. Квятковська, Л.Д. Ревуцький, І.М. Репіна. Науковці П.А. Фомін, М.К. Старовойтов розробили власну методику оцінки потенціалу підприємства.

Аналіз опублікованих праць і практика господарської діяльності засвідчують, що досить докладно викладено теоретичні аспекти оцінки потенціалу підприємства, однак слід відзначити, що системна методологічна основа, принципи й методи управління раціональним використанням потенціалу промислового підприємства у сучасних умовах господарювання недостатньо розроблені.

Постановка задачі

Метою статті є дослідження існуючих підходів щодо оцінювання потенціалу, одержання показників, що дозволять оцінити дійсний стан трикотажного підприємства в сучасних умовах господарювання з метою подолання наслідків кризи. Об'єктом дослідження є потенціал трикотажного підприємства та його складові.

Основний матеріал та результати

В економічній літературі виділяється кілька підходів щодо визначення терміна «потенціал». Найбільш розповсюдженими підходами є визначення потенціалу як сукупності ресурсів, а також, як сукупності можливостей для досягнення певних цілей. О. Ф. Балацький, Є.В. Лапін, В.Л. Акуленко вважають, що під потенціалом підприємства треба розуміти сукупні можливості підприємства визначати, формувати і максимально задовольняти споживачів в товарах та послугах в процесі оптимальної взаємодії з навколишнім середовищем і раціонального використання економічних ресурсів. Окрім наведених вище найбільш розповсюджених підходів, у літературі також зустрічаються інші точки зору. Наприклад, Циганок О.О. розглядає потенціал підприємства як комплекс його можливостей і досягнень, що забезпечують конкурентну перевагу на ринку і досягнення поставленої стратегічної мети [3]. Таким чином, потенціал підприємства - складна, динамічна система, сукупність спроможностей (ресурсів) та можливостей підприємства (фінансів), що

забезпечують ефективність господарської діяльності та економічне зростання підприємств. Під оцінкою потенціалу розуміють визначення його величини у вартісному виразі. Оцінка потенціалу повинна бути рейтинговою, враховувати всі показники, що характеризують складові потенціалу: виробничого, науково-технічного та фінансового.

Виробничий потенціал – потенціал підприємства, представлений засобами виробництва, предметами праці, природними та трудовими ресурсами. Науково-технічний потенціал – узагальнена характеристика рівня наукового забезпечення виробництва (науки, техніки, технології), реальних можливостей підприємства використовувати досягнення науково-технічного прогресу, а також ступінь особистої участі в ньому. Вона враховує технологічний рівень підприємств, їх інноваційну активність та інтелектуальну і інформаційну забезпеченість. Фінансова складова потенціалу пов'язана із досягнутими ним фінансовими результатами, які віддзеркалюють ефективність діяльності підприємства з точки зору віддачі власного капіталу та забезпечення ефективного використання ресурсів. [1].

Для оцінки виробничого, науково-технічного та фінансового потенціалу підприємства галузі легкої промисловості пропонується застосування методики бальних оцінок, яка включає в себе підготовчий, розрахунковий та рекомендаційний етапи. Підготовчий етап передбачає підбір показників для оцінки виробничого, науково-технічного та фінансового потенціалу підприємства. Розрахунковий етап включає у себе наступні дії: 1) на основі початкових даних визначаються значення коефіцієнтів за складовими потенціалу підприємства з метою надання їм відповідних балів; 2) підсумовуються бали за складовими потенціалу підприємства; 3) визначається характеристика кожної складової потенціалу підприємства залежно від одержаних балів і значущості складової. На останньому рекомендаційному етапі проводиться розробка програми заходів щодо підвищення ефективності використання потенціалу та визначення забезпечення рівня спроможностей і можливостями підприємства.

Методика бальних оцінок передбачає розподіл показників складових потенціалу за категоріями А (високий рівень), В (середній рівень), С (низький рівень); оцінку виробничого, науково-технічного та фінансового потенціалу на основі бального методу; розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності використання потенціалу.

Для експрес-оцінки рівня виробничої складової потенціалу трикотажного підприємства були відібрані показники, що дають максимально точну характеристику виробничої, науково-технічної, технологічної, фінансової діяльності та можуть бути розраховані при наявній документації. Оцінка стану виробничої складової включає у себе визначення рівня зносу основних фондів, фондів віддачі, рентабельності за основними фондами, коефіцієнтів оборотності оборотних активів та оборотності запасів. Оскільки трудовий потенціал є сукупністю трудових відносин, форм і методів їх прояву, а також персоналу підприємства, то для дослідження тенденцій імобілізації капіталу доцільно включити в перелік показників, що характеризують виробничий потенціал продуктивність праці, хоча можливе і використання показника - середня заробітна плата одного працівника.

Визначення рівня виробничого потенціалу проводиться на основі інтервалів, в які ввійшли значення показників системи. Розподіл показників, які характеризують рівень виробничого потенціалу підприємства, за категоріями, які наведено у таблиці (табл. 1).

Таблиця 1.

Показники, що характеризують виробничий потенціал за категоріями

Назва показника	Категорія		
	А	В	С
Рівень зносу основних фондів, %	Менше 50	50...70	Більше 70
Фондовіддача	Більше 1	0,7...1	Менше 0,7
Рентабельність за основними фондами, %	Більше 5	2...5	Менше 2
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Більше 1	0,5...1	Менше 0,5
Коефіцієнт оборотності запасів	Більше 0,7	0,2...0,7	Менше 0,2
Продуктивність праці, тис.грн/особу.	Більше 40,0	20,0...40,0	Менше 20,0

Для оцінки виробничого потенціалу трикотажного підприємства використовується звітність ОКП ПВТТО «Мрія». Результати розрахунків подані у таблиці 2.

Таблиця 2.

Оцінка показників виробничого потенціалу ОКП ПВТТО «Мрія» за категоріями протягом 2008-2009 рр.

Показник	2008 рік			2009 рік		
	Значення	Категорія	Кількість балів	Значення	Категорія	Кількість балів
Рівень зносу основних фондів, %	57,29	В	6	59,25	В	6
Фондовіддача	0,66	С	2	0,71	В	6
Рентабельність за основними фондами, %	(5,99)	С	2	2,75	В	6
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	1,06	А	10	1,3	А	10
Коефіцієнт оборотності запасів	4,69	А	10	3,72	А	10
Продуктивність праці, тис.грн/особу	16,25	С	2	17,77	С	2
Середня кількість балів за всіма показниками		С	4,57		С	5,7

Отже, за розглянутою складовою виробничий потенціал ОКП ПВТТО «Мрія» оцінюється за категорією С, тобто має досить низький рівень.

Науково-технічний потенціал підприємства оцінюють за такими показниками: віддача нематеріальних активів та коефіцієнт оновлення основних фондів(табл. 3.).

Для оцінювання науково-технічного потенціалу можна розширити систему показників, що характеризують інноваційний розвиток, але на підприємстві не проводиться модернізація та інші інноваційні заходи.

Таблиця 3.

Показники, що характеризують науково-технічний потенціал підприємства за категоріями

Назва показника	Категорія		
	А	В	С
Віддача нематеріальних активів	Більше 900	900... 700	Менше 700
Коефіцієнт оновлення основних фондів	Більше 0,9	0,9...0,5	Менше 0,5

Відповідно до визначеного розподілу науково-технічного потенціалу можна оцінити його показники.

Таблиця 4.

Оцінка показників науково-технічного потенціалу підприємства за категоріями протягом 2008-2009 рр.

Показник	2008 рік			2009 рік		
	Значення	Категорія	Кількість балів	Значення	Категорія	Кількість балів
Віддача нематеріальних активів	477,3	С	2	749,5	В	6
Коефіцієнт оновлення основних фондів	0,002	С	2	0,002	С	2
Середня кількість балів		С	2		С	4

Отже, науково-технічний потенціал підприємства оцінюється за категорією С, тобто має низький рівень.

Для оцінки рівня фінансового потенціалу були відібрані показники, що дають максимально точну характеристику фінансово - господарської діяльності та характеризують можливості підприємства.

Оцінка стану фінансової складової потенціалу підприємства включає у себе аналіз співвідношення власного й позикового капіталу, оборотності капіталу, рентабельності, визначення показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємств.

Рейтингова оцінка фінансового потенціалу підприємства за наведеними показниками передбачає віднесення певного фінансового показника до однієї з трьох категорій (А, В або С) аналогічно рейтинговій оцінці виробничого та науково-технічного потенціалу підприємства (табл. 5).

Таблиця 5.

Розподіл показників фінансового потенціалу підприємства за категоріями

Назва показника	Категорія		
	А	В	С
Коефіцієнт автономії	Більше 0,5	0,3...0,5	Менше 0,3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Більше 0,5	0,2...0,5	Менше 0,2
Коефіцієнт загальної ліквідності	Більше 1,0	1,0	Менше 1,0
Коефіцієнт платоспроможності	Більше 2,5	2,0...2,5	Менше 2,0
Проміжний коефіцієнт ліквідності	Більше 1,0	0,7...1,0	Менше 0,7
Рентабельність власного капіталу, %	Більше 10,0	5,0...10,0	Менше 5,0
Коефіцієнт фінансового ризику	Менше 0,5	0,7...0,5	Більше 0,7
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Менше 0,5	0,5...0,7	Більше 0,7
Коефіцієнт фінансової залежності	Менше 2	2,0...2,5	Більше 2,5
Капіталовіддача	Більше 0,8	0,8...0,6	Менше 0,6

За наведеним розподілом можна оцінити фінансовий потенціал трикотажного підприємства (табл. 6).

Таблиця 6.

Оцінка показників фінансового потенціалу підприємства за категоріями протягом 2008-2009 р

Назва показника	2008 рік			2009 рік		
	Значення	Категорія	Кількість балів	Значення	Категорія	Кількість балів
Коефіцієнт автономії	0,8	A	10	0,72	A	10
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	C	2	0,001	C	2
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,98	C	2	0,91	C	2
Коефіцієнт платоспроможності	0,68	C	2	0,63	C	2
Проміжний коефіцієнт ліквідності	0,5	C	2	0,47	C	2
Рентабельність власного капіталу, %	(6,43)	C	2	2,89	C	2
Коефіцієнт фінансового ризику	0,32	A	10	0,33	A	10
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,28	A	10	0,37	A	10
Коефіцієнт фінансової залежності	1,38	A	10	1,58	A	10
Капіталовіддача	0,31	C	2	0,32	C	2
Середня кількість балів за всіма показниками		C	5,2		C	5,2

Характеристика рівнів фінансового потенціалу підприємства (ФПП) відповідно до категорій подана у табл. 7.

Таблиця 7.

Характеристика рівнів фінансового потенціалу підприємства відповідно до категорій

Рівень ФПП (категорія)	Характеристика рівнів фінансового потенціалу	Коротка характеристика
Високий (категорія A)	Діяльність підприємства прибуткова та ефективна	Фінансове положення стабільне
Середній (категорія B)	Діяльність підприємства стабільно прибуткова	Фінансова стабільність багато в чому залежить від змін як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі
Низький (категорія C)	Діяльність підприємства неприбуткова	Підприємство фінансово нестабільне

На основі проведених розрахунків та таблиці 7 можна зробити висновок, що протягом 2008-2009 рр. спостерігається погіршення ресурсного забезпечення підприємства, тобто виробничого та науково-технічного потенціалу. Щодо фінансового потенціалу, то слід зазначити, що у 2009 року рівень ФПП (табл. 7) можна віднести до категорії С, тобто до низького рівня. Це свідчить про те, що підприємство є фінансово нестабільним, не достатньо прибутковим та неплатоспроможним.

Науково-технічний потенціал підприємства має досить низький рівень. Для покращення стану підприємства необхідно розробити ряд рекомендацій щодо підвищення ефективності використання потенціалу. Першочерговими є: оновлення основних фондів, впровадження нових технологій у виробництво, розширення існуючого асортименту, пошук нових ринків збуту, покращення управління підприємством, залучення висококваліфікованого персоналу.

Висновки

Потенціал підприємства – комплексне поняття, що характеризує здатність підприємства забезпечити досягнення цілей при певному рівні прибутковості і стійкості ринкового стану.

Для оцінки та аналізу потенціалу підприємства рекомендовано використовувати уточнену методику оцінювання рівня виробничого, науково-технічного та фінансового потенціалу підприємства. Для порівняння рівня потенціалу підприємств доцільно використовувати рейтингову методику оцінки. Запровадження даної методики дозволяє порівняти спроможності і можливості підприємства, тобто сукупність складових потенціалу та розробити заходи щодо підвищення ефективності використання потенціалу.

Література

- 1.Квятковська Л.А. Формування оцінки ефективності виробничого потенціалу промислового підприємства з використанням збалансованої системи показників [Електронний ресурс]/ <http://economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=238>.
- 2.Кібук Т.М. Стратегічний потенціал підприємства //Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. - №12. – с.31-37.
- 3.Циганок О.О. Потенціал підприємства та резерви підвищення конкурентоспроможності // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2009. - №4. – с.201-203.
4. Прохорова В.В. Ресурсний потенціал економічного зростання [Електроннийресурс]/http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2009_28_2/statti/23.htm